

Stjepan Schmidt

EKUMENIZAM U SVETOJ GODINI

Prošle je godine naša pažnja bila tako reći potpuno zauzeta zbivanjem Svete Godine. Tim je bar kod prosječnog vjernika lako mogao nastati utisak kao da je na ostalim područjima crkvenog života — napose u odnosima s odijeljenom braćom — došlo do zastoja ili da tu bar nemamo zabilježiti ništa značajnije. No taj psihološki razumljivi utisak ni pošto ne odgovara stvarnosti. S jedne strane je sama Sveta Godina nosila u znatnoj mjeri ekumensko obilježje. Osim toga, u toj se godini susrećemo s vrlo važnim ekumenskim događajima.

1. Počnimo s ekumenskim obilježjem Svete Godine! U polovici te godine, kad mu je kardinalski zbor čestitao imendan, osvrnuo se Sveti Otac opširno i na jubilejsko zbivanje. O njegovu je ekumenskom obilježju rekao: »Doista je utješno vidjeti kako Sveta Godina vrši svoj utjecaj koji ne možemo nego smatrati djelovanjem Duha Svetoga.«¹ Šest mjeseci kasnije, u nagovoru kardinalskom zboru prigodom čestitanja Božića i Nove godine, naglasio je Papa u punijoj ocjeni Svete Godine »njezinu posebnu ekumensku crtu« i dodao da u tom njezinom obilježju vidi »znak koji mnogo obećaje za život Crkve«. Odmah je razjasnio da je pritom mislio konkretno »na tolike skupine odijeljene braće koje su bile prisutne, može se reći, gotovo u svakoj audijenciji.«²

¹ *Oss. Rom.* 23-24. lipnja 1976, str. 2.

² *Oss. Rom.* 22-23. 12. 1976, str. 2.

Dodajmo nekoliko značajnih činjenica koje mogu osvijetliti naročito ove zadnje riječi Svetog Oca! Doduše, još ne posjedujemo točan popis tih skupina, ali se na temelju ovogodišnjeg iskustva našeg Tajništva može mirno ustvrditi da je ta činjenica prisutnosti nekatoličkih skupina sigurna. Što se tiče *kršćanskog Istoka*, spomenimo da je u nacionalnom egipatskom hodočašću sudjelovao i stanovit broj članova koptsko-pravoslavne Crkve. Drugi primjer: ruskopravoslavna delegacija, koja je pod vodstvom metropolita Nikodima u Italiji sudjelovala u službenim razgovorima s Katoličkom Crkvom (o tom vidi dalje), hodočastila je zatim pod istim vodstvom u Rim i tu je, među ostalim, izmolila sebi dopuštenje da na grobu sv. Petra može pjevati sv. liturgiju. — Mislim da je u domovini poznato da je s jednom skupinom vjernika (42) u Rim hodočastio i sudjelovao u audijenciji banjalučki pravoslavni episkop dr. Andrija Frušić.

S *protestantske* strane spomenimo osim nekoliko luteranskih skupina iz Njemačke i skupinu studenata danskog sveučilišta u Aarhusu, koji su pod vodstvom poznatog ekumenista prof. Aagarda među ostalim sudjelovali kod Papine proslave Dana mira. — Posebno su bile brojne različite anglikanske skupine.

Da budemo što zorniji, evo još tri konkretna primjera! Iz Sjedinjenih Američkih Država hodočastila je u Rim jedna skupina od 50 episkopalaca, zapravo dekana katedralnih kaptola. Oni su među ostalim živo molili da smiju slaviti euharistijsku liturgiju u blizini groba svetog Petra i smatrali su historijskim događajem što im je to pošlo za rukom. Naročito je iz Kalifornije došla skupina od 50 kalvinaca pod vodstvom pastora Howarda Blakea, brata nekadašnjeg generalnog tajnika Ekumenskog vijeća crkava. — Posebno je bila zanimljiva jedna skupina od 200 studenata Kolegija svetog Olava iz Northfielda u Minnesoti, jednog od najglasovitijih luteranskih kolegija u Americi. Za to hodočašće (sami su ga tako nazvali) pripremio je studente njihov vjeroučitelj s deset predavanja o papinskoj buli o Svetoj Godini. Ujedno su molili da njihov glasoviti pjevački zbor smije otpjevati koji religiozni motet u audijenciji pred Svetim Ocem.

2. Izvodi o ekumenskom obilježju Svete Godine nekako nas sami od sebe vode na slijedeću točku: na *odnose Katoličke Crkve prema Ekumenskom vijeću crkava* (EVC). I za to je Vijeće 1975. bila vrlo važna, jer se u njoj održala njegova peta glavna skupština (23.11—10.12. Nairobi, Kenya). Već smo lanjske godine upozorili na paralelizam teme te skupštine (»Krist oslobađa i ujedinjuje«) i Svete Godine (»obnova, pomirenje«). Obje, naime, teme stavljaju u središte Krista i božansko djelo otkupljenja.³ Među ostalim je ta srodnost obiju tema učinila da se skupština odvijala uz vrlo usku suradnju predstavnika Katoličke Crkve.

³ Usp. *O(bnovljeni) Ž(ivot)* 30 (1975) str. 373.

U prvom redu moramo naglasiti koliku je pažnju skupštini posvetio sam *Sveti Otac*. On joj je na početku upravio poruku, kratku, ali punu sadržaja. Kao znak svog živog zanimanja za skupštinu Papa je nabrojio činjenice da je za skupštinu imenovao 16 katoličkih promatrača, te da je predsjedniku Sekretarijata za jedinstvo povjerio da u opširnijoj poruci potanje izloži živo zanimanje Svete Stolice za rad skupštine. Na kraju je Sveti Otac izrazio nadu da će se napori Katoličke Crkve »oko suradnje s Ekumenskim vijećem crkava, gdje god je ona moguća, nastaviti, pače i porasti«.⁴

No Papi očito sve to još nije bilo dosta, pa je zato potkraj skupštine, 7. prosinca, njoj posvetio čitav svoj nagovor prigodom nedjeljnog andeoskog pozdravljenja. Tu je među ostalim izrazio svoje zadovoljstvo zbog izbora već spomenute teme skupštine, tako srodne s temom Svete Godine. Dodao je da smatra vrlo utješnim to sve izričitiije i upornije nastojanje da se konačno dostigne veliki cilj pravog jedinstva. Zaključio je, pozivajući »blize i daleke«, da se stalno mole, da se ostvari tajna jedinstva.

Što da kažemo o *samoj skupštini* i o katoličkom sudjelovanju na njoj? U govoru što ga je održao u plenumu nakon odobrenja 4. službenog izvještaja Mješovite radne skupine EVC—Katolička Crkva (MRS) tajnik Sekretarijata za jedinstvo ovako je karakterizirao prisutnost i sudjelovanje katolika na skupštini: »Katolička Crkva nije član EVC, ali ipak smatra vrlo važnim da može sudjelovati kod te skupštine. Po prisutnosti brojnih promatrača, koje je Sveti Otac u tu svrhu imenovao u neku je ruku među vama prisutna misao same Katoličke Crkve. S druge strane, ti isti promatrači bit će u stanju informirati našu Crkvu o vašem radu.« Potkraj skupštine izjavio je službeni predstavnik promatrača da oni nisu samo kao izvana promatrali ogromni rad skupštine, nego su u njemu i osobno vrlo aktivno sudjelovali.⁵

To usko katoličko sudjelovanje bilo je nadasve omogućeno bratskim držanjem same skupštine. Ona je katolike — bili oni prisutni kao »promatrači« ili »savjetnici« ili »gosti« — primila bratskom pažnjom i otvorenošću, tako da su se oni doista osjećali kao kod kuće. Štoviše, delegati su ih uporno molili da naročito u okviru sekcija i grupa otvoreno izlože stav Katoličke Crkve o različitim pitanjima. To se držanje prema Katoličkoj crkvi pokazalo i u činjenici da se u radu skupštine, naročito u sekcijama, bez ženiranja citirala i katolička dokumentacija, na primjer dokumenti biskupskih sinoda. Ta se promjena atmosfere vidi na slijedećoj pojedinosti. Tko je do sada slijedio ekumensko gibanje i napose

⁴ *Oss. Rom.* 27. 11. 1975.

⁵ *Service d'Information*, koji objavljuje Sekretarijat za jedinstvo na francuskom i engleskom, donijet će doskora u svom 30. broju opširan izvještaj o tom čitavom događaju i o katoličkom sudjelovanju pri tome. Iz toga i sam vadim ovdje navedene podatke. Tu ću publikaciju u ovom članku navoditi kraticom SI.

rad EVC, zna da se tu još do nedavno moglo često nailaziti na takvu atmosferu da bi katolička podrška pružena jednom dokumentu lako izazvala upravo opoziciju protiv njega. U Nairobiju se, naprotiv, događalo da bi delegati za ovaj ili za onaj dokument upravo tražili podršku katolika u uvjerenju da će to njegove protivnike potaknuti da nanovo ispituju razloge svojega stava.

Živa suradnja katolika na poseban se način pokazala — kako je bilo i javno priznato — kod izradbe jednog od najvažnijih dokumenata s naslovom »Jedinstvo što ga tražimo«.

Sva se ta bratska atmosfera i otvorenost prema Katoličkoj Crkvi posebno pokazala prilikom diskusije i odobrenja već spomenutog 4. službenog izvještaja MRS. Na inicijativu nekih delegata donesen je u samom plenumu prijedlog da skupština odglasa želju da bi Katolička Crkva pristupila EVC kao član. Prijedlog je bio jednodušno primljen.

I sam je Sveti Otac u već spomenutoj bilanci Svete Godine izrazio svoje zadovoljstvo što je skupština »srdačno primila« katoličku delegaciju i dodao: »Pače — ukoliko smo obaviještani — u različitim fazama rada željelo se i tražio njezin doprinos.«⁶ Već smo spomenuli da je skupština primila i odobrila spomenuti 4. službeni izvještaj MRS. Ovaj je iz mnogo razloga od posebne važnosti. Objavljen prigodom 10. godišnjice opstanka i rada MRS, on prije svega pruža kratak pregled njezina dosadašnjeg rada i razvoja; on, nadalje, teološki duboko tumači temelje na kojima počiva njezin rad te razloge zašto Katolička Crkva dosad nije smatrala uputnim priključiti se kao član EVC; konačno, dokument ocrtava neki program za daljnji rad. Da ne duljimo, kratko ćemo se dotaknuti samo nekih od tih točaka.⁷

Zašto Katolička Crkva dosad nije smatrala uputnim da pristupi kao član EVC? Razlaganje o tom pitanju od posebne je važnosti, među ostalim i zato što je to prvi put da se to pitanje razmatra u tako službenom dokumentu. Dakle, ne radi se nipošto o tom da Katolička Crkva ne bi mogla prihvatiti »bazu« EVC.⁸ Naprotiv, jedan od glavnih razloga jest ovaj: Katolička Crkva smatra da njezina konstitucija kao univerzalne zajednice, koja ima univerzalno poslanje i strukturu, bitno pripada njezinom identitetu. Zato bi njezini vjernici mogli krivo shvatiti njezin pristup jednoj drugoj instituciji kao EVC, koja također u svojoj zajednici obuhvaća Crkve rasute po čitavom svijetu. Tako bi njezinim učlanjenjem u EVC mogli nastati pastoralni problemi. Osim toga, treba spomenuti da se u Katoličkoj Crkvi autoritet i shvaća i vrši

⁶ Oss. Rom. 22-23. 12. 1976, str. 2.

⁷ Tekst tog izvještaja bit će objavljen u SI br. 30.

⁸ Evo toga teksta: »EVC je zajednica Crkava koje ispovijedaju Gospodina Isusa Krista kao Boga i Spasitelja prema Svetom pismu i zato se trude da zajedno slijede svima zajednički poziv na slavu jednoga Boga, Oca i Sina i Duha Svetoga.«

drukčije negoli u EVC. No naš izvještaj odmah dodaje da ta odluka Katoličke Crkve nije nimalo oslabila ni njezinu spremnost na suradnju ni stvarnu suradnju s EVC. Doista smo već na početku vidjeli kako je i sam Sveti Otac u svojoj poruci skupštini izrazio nadu da će se suradnja s EVC nastaviti, pače da će i porasti.

Iz programa za budućnost, ocrtanog u izvještaju, spomenut ćemo samo jednu ili drugu točku: studij odnosa između bilateralnih i multilateralnih teoloških razgovora, uloga nacionalnih i lokalnih Savjeta Crkava, obnova katehizacije. Nadalje je mješovita komisija SODEPAXA potvrđena za daljnje tri godine te joj je napose stavljeno u zadaću proučavanje teme »Kršćanska zajednica i traženje novog poretka u svijetu«.

Od izvanredne je važnosti onaj dio izvještaja gdje on nastoji teološki produbiti vjerske temelje odnosa i suradnje između Katoličke Crkve i EVC. To je prvi put da se u tako službenom dokumentu obrađuje ta tema. Prvi temelj je ono stvarno, mada nesavršeno, zajedništvo koje, unatoč svoj podvojenosti, postoji među onima koji vjeruju u Krista, i kršteni su u njegovo ime.⁹ U tom se svjetlu ekumensko gibanje ukazuje kao zajedničko otkriće toga zajedništva i nastojanje da svladamo zapreke na putu do punog i savršenog zajedništva. U tom svjetlu spada među temelje ekumenskog gibanja i zazivanje Duha Jedinstva, da nas on uvodi u svu istinu i vodi do punog jedinstva. Nadalje, ovamo spada obnova u duhu i želja svjedočiti za Krista gdje god je to moguće. Kako se vidi, to su duboki i prilično snažni temelji da nose zgradu zajedničkih ekumenskih napora obiju institucija. Te su duboke stvarnosti ujedno i snažan poticaj za obje strane da se zajednički zalažu za jedinstvo.

3. Što se tiče *ekumenskog zbivanja na Zapadu*, nećemo se ovaj put posebno zaustaviti pri prikazu razgovora koji se vode s različitim konfesionalnim zajednicama: s anglikancima, metodistima, luteranima, kalvincima i duhovnjacima.¹⁰ Ti dijalozi idu svojim redovitim tokom i nakon izvještaja prošlih godina nema krupnijih činjenica koje bi trebalo posebno prikazati. Kod nekih od njih će ova tekuća godina donijeti važnijih novosti, neki će pače ove godine i završiti, pa će biti zgodnije da o tom izvijestimo slijedeće godine.

4. Prelazeći na odnose s kršćanskim Istokom, kronološki prva činjenica koju susrećemo jest nastavak naših *razgovora s ruskom pravoslavnom Crkvom*. Bio je to četvrti sastanak, a održao se u Italiji (Trento, 23—28. 6.). Tema: naviještanje Evandjelja u svijetu koji se mijenja. Polazna točka: izvještaj o stanju i radu obiju Crkava na tom

⁹ Usp. *Dekret o ekumenizmu*, br. 3.

¹⁰ Usp. OZ 30 (1975) str. 371. sl.

području. S katoličke strane bili su u tu svrhu upotrijebljeni izvještaji koji su 1974. bili podastrti Sinodi biskupa. Na toj se konkretnoj pozadini govorilo o čitavom nizu modernih problema: na primjer o dijalogu među različitim vjeroispovijestima, s nekršćanskim religijama i ideologijama; o prilagođivanju naviještanja Evandjelja na različite kulture, o konkretnom sadržaju pojmova »spasenja«, »oslobođenja« itd.

Nadalje se govorilo o pravnim odnosima između lokalne i univerzalne Crkve, o služenju u Crkvi. U vezi s tom zadnjom temom odlučno je naglašeno uvjerenje obiju Crkava da se sakrament sv. Reda može dijeliti jedino muškarcima, no da s druge strane treba produbiti pitanje uloge žene u Crkvi, i to na poseban način u svjetlu mariološke nauke obiju Crkava.¹¹

Nakon završetka razgovora ruska je delegacija (kako smo već rekli) hodočastila u Rim; tu ju je na blagdan Sv. Petra i Pavla primio Sv. Otac, prisustvovala je veličanstvenom redu stotinu svećenika na Trgu sv. Petra, a u drugo vrijeme je i sama slavila svoju liturgiju na grobu sv. Petra.

5. Prošla nam je godina donijela vrlo značajan napredak u odnosima s *rumunjskom pravoslavnom Crkvom*. Kako je poznato, tamo su stanoviti događaji na svršetku drugog svjetskog rata prouzročili mnogo boli i ostavili za sobom mnogo ogorčenosti i to je stvarno otežavalo dijalog s Katoličkom Crkvom. No pošto je ta pravoslavna Crkva — među ostalim zbog prisutnosti rumunjskih radnika u inozemstvu — razvila dobre odnose s Katoličkom Crkvom u Austriji, Belgiji i u Zapadnoj Njemačkoj, došlo je pomalo i do doticaja s Rimom i do međusobnih posjeta.¹² Ta je nova situacija omogućila rumunjskoj pravoslavnoj Crkvi da u studenom 1975. pozove predsjednika Sekretarijata za jedinstvo da sudjeluje pri svečanostima prigodom 90-godišnjice nezavisnosti (autokefalije) te Crkve i 50-godišnjice osnutka njezina patrijarhata.

Predsjednik se odazvao pozivu i katolička je delegacija bila primljena i susretana s poštovanjem, dapače i bratski i srdačno. (Na svečanosti su bili pozvani i odazvali su se i predstavnici rimokatoličke Crkve u Rumunjskoj, latinskog obreda.)

Kod susreta s Njegovom Blaženošću Patr. Justinijanom predao mu je kardinal J. Willebrands osobnu pismenu čestitku Svetog Oca, koja je bila primljena s vidljivom zahvalnošću. Katolička delegacija sastala se i s predstavnicima odsjeka za odnose patrijarhata s drugim Crkvama, a imala je također priliku da se susretne tako reći sa svim članovima hijerarhije rumunjske pravoslavne Crkve.

¹¹ Usp. SI 28, 9. sl.

¹² Usp. OŽ 27 (1972) 66; 28 (1973) 77.

Osim toga je predsjedniku Sekretarijata bila dana prilika da govori na svečanom zasjedanju Sv. Sinoda. Tu je on izložio shvaćanje Katoličke Crkve o ekumenskom gibanju i kako je ono nužno da bi kršćani u naše vrijeme mogli uspješno svjedočiti za Krista; govorio je nadalje o teološkim temeljima dijaloga između Pravoslavne i Katoličke Crkve. Konačno je izrazio nadu da će nam Gospodin pomoći da svladamo stare opreke te izliječimo i najnovije rane i sve što otežava naše napredovanje na putu prema savršenom jedinstvu, koje treba da se ostvari u punoj slobodi.¹³

6. Sigurno najvažniji ekumenski događaj 1975., što se tiče Istoka — pa i u ekumenskim odnosima Katoličke Crkve uopće — jeste to da je na svepravoslavnoj razini bila stvorena i od Svete Stolice prihvaćena odluka da se počne s *pripravom svepravoslavnog teološkog dijaloga s Katoličkom Crkvom*. Značajno je da je za svečano objavljivanje toga koraka bila izabrana proslava desetgodišnjice ukidanja izopćenja između Carigrada i Rima. Kao u prosincu 1965, održavalo se istodobno u Rimu (u Sikstinskoj kapeli) i u katedrali Ekumenskog patrijarhata svečano bogoslužje u prisutnosti predstavnika druge strane. U Sikstinskoj kapeli predstavljao je Ekumenski patrijarhat — kao i 1965. — kalcedonski metropolit Meliton. On je na kraju svečanog euharistijskog bogoslužja predao papi Pavlu VI. pismenu poruku patrijarha Dimitrija I. U njoj se Patrijarh obraća Sv. Ocu »kao onome, koji je određen da u Crkvi predsjedava u ljubavi i časti« i priopćuje mu jednodušnu odluku svih pravoslavnih Crkava da se u odnosima prema Katoličkoj Crkvi od dijaloga ljubavi pređe na vođenje — isto tako u ljubavi — teološkog dijaloga. U tu je svrhu u dogovoru sa svim pravoslavnim Crkvama odlučeno da se na svepravoslavnoj razini stvori teološka komisija, kojoj će biti zadaća da pripravi taj dijalog. Uz to je ekumenski Patrijarhat sa svoje strane u krilu svoga Sinoda imenovao posebnu komisiju sa zadaćom da promiče taj dijalog. Sveti Otac je tu vijest primio na znanje s velikim zadovoljstvom i s riječima: »Pozdravljamo tu inicijativu i izjavljujemo da smo mi bez daljnega spremni poduzeti sve nužne korake.« U međuvremenu je već bio objavljen i sastav obostranih komisija.¹⁴

Pokušajmo sada te činjenice dublje razumjeti na pozadini odnosa koji su dosad postojali između nas i pravoslavlja. U tu se svrhu moramo vratiti na odluke 3. svepravoslavne konferencije održane potkraj 1964. na Rodosu. Pod utjecajem sudjelovanja promatrača ruskopravoslavne Crkve na Koncilu i susreta Pavla VI. s patrijarhom Atenagorom u

¹³ Usp. SI 28, 11. sl.

¹⁴ Taj izvještaj sa svom dokumentacijom bit će doskora objavljen u SI br. 31; usp. također *Nuova tappa nel dialogo con l'ortodossia*, u *La Civiltà Cattolica* 1976 (I) 273-283.

Jeruzalemu bilo je tu postavljeno pitanje dijaloga s Kat. Crkvom. U to je vrijeme, međutim, u nekim pravoslavnim Crkvama postojalo još dosta nepovjerenja prema Rimu, a s druge je strane pravoslavnim Crkvama bilo mnogo stalo do jedinstvenog postupka prema vani. Zato je konferencija riješila pitanje ovako: pojedine pravoslavne Crkve su slobodne da uspostave bratske odnose i gaje »dijalog ljubavi« s Katoličkom Crkvom. Naprotiv je teološki dijalog s Katoličkom Crkvom zadaća pravoslavlja kao cjeline i traži još neko vrijeme pripreve. Ta je odluka u ono vrijeme u nekim krugovima bila primljena s nekim razočaranjem, no treba priznati — a to su potvrdili i kasniji događaji — da je ona bila posve realistična.¹⁵

Događaji slijedećih godina donijeli su vrlo snažan razvoj »dijaloga ljubavi«. Najveću je ulogu u tom odigralo već spomenuto ukidanje izopćenja između Rima i Carigrada. Premda se taj čin direktno ticao samo tih dviju Crkava, ipak je imao vrlo velik utjecaj na katoličko-pravoslavne odnose uopće. U prigodnom govoru kod spomenute svečanosti prošlog prosinca rekao je Sv. Otac da je taj čin »oslobodio mnoga srca, koja su do onda bila sputana ogorčenošću i međusobnim nepovjerenjem«. Patrijarh Dimitrije I. je pri odnosnoj svečanoj liturgiji u svojoj katedrali rekao da je onaj čin ukidanja izopćenja »s obzirom na pravu ekleziološku i teološku metodu postupka u pitanju jedinstva Crkve bio upravo uzoran«.

Nakon toga psihološkog »oslobođenja« bile su obje strane u stanju zajednički slaviti i proživljavati različite važne događaje Katoličke, odnosno pojedinih pravoslavni Crkava. Tako je pomalo nastala i sve više rasla svijest zajedničke odgovornosti za jedinstvo Crkve. Što se tiče Katoličke Crkve, sam je Sveti Otac kod svečanosti u Sikstinskoj kapeli rekao da smo mi na taj način postali svjesni »da je zajedništvo između Katoličke Crkve i pravoslavni Crkava tako duboko da mu samo malo manjka da postigne onu puninu koja dopušta zajednički slaviti Euharistiju Gospodinovu, što izražava i ostvaruje jedinstvo Crkve«. Ta postupno ostvarena nova atmosfera ohrabrila je ekumenski Patrijarhat da predloži drugim pravoslavni Crkvama pitanje dijaloga s Katoličkom Crkvom. Ona je također omogućila da su — kako je izjavio sam patrijarh Dimitrije na svečanosti u Phanaru — prijedlog dijaloga sve pravoslavne Crkve »jednodušno primile«.

Tim korakom ulaze odnosi između Pravoslavlja i Katoličke Crkve — kako su jednoglasno ustanovili i Patrijarh i Sveti Otac — »u novu fazu«. Pojedinih pravoslavni Crkvama i nadalje je slobodno razvijati i gajiti po vlastitom nalaženju bratske odnose s Rimokatoličkom Cr-

¹⁵ Usp. A. BEA, *Ecumenismo nel Concilio*, Milano 1968, str. 146.

kvom. No u isto vrijeme počinje na svepravoslavnoj razini priprava teološkog dijaloga. Zadaća je obostranih komisija ustanoviti njegovu polaznu točku i strukturu te uočiti glavnije probleme koje će u dijalogu trebati razmotriti. Budući pak da je s pravoslavne strane inicijativa u rukama ekumenskog Patrijarhata, on je u krilu vlastitog Svetog Sinoda stvorio poseban komitet, koji treba da slijedi i promiče taj dijalog.

Što se tiče duha u kojem bi se dijalog imao razvijati, Sveti Otac je rekao: »Mi se nadamo da će se ti novi organi staviti u službu kršćanskog bratstva i crkvenog jedinstva i dati voditi iskrenom ljubavlju prema čitavoj istini.«

Papa Pavao VI. je, tako reći, zapečatio te odluke nečuvanim činom kršćanske poniznosti: na kraju prigodne liturgije kleknuo je pred metropolita Melitona, šefa delegacije ekumenskog Patrijarhata, i poljubio mu noge! U času kad se ekumenski Patrijarh u ime čitavog Pravoslavlja obratio njemu »kao onome koji je određen da u Crkvi predsjedava u ljubavi i časti«, Papa je tim činom poniznosti htio naglasiti da Rimski Crkva shvaća svoj položaj isključivo kao služenje.

Duboko potresen Papinim činom, metropolit Meliton izjavio je da je to bio svetački čin. Kasnije je ekumenski patrijarh Dimitrije I. taj čin komentirao ovim dubokim riječima: »Nitko, bio on ili ne bio kršćanin, a najmanje mi kao ekumenski Patrijarh, ne možemo drugo nego li iskazati najdublje poštovanje pred javnim i spontanim činom Njegove Svetosti, Pape rimskoga Pavla VI. Bio je to u povijesti nevideni čin, kad je Papa na svršetku svete Mise kleknuo i poljubio noge našem predstavniku, metropoliti Melitonu, koji je u onaj čas predstavljao čitavo Pravoslavlje.

Tu veliku gestu Njegove Svetosti smatramo nastavkom tradicije biskupa-otaca nerazdijeljene Crkve, koji su poniznošću stvorili velika djela. Tim javnim činom nadvisio je prepoštovani i nama predragi brat Papa rimski Pavao VI. sama sebe i pokazao Crkvi i svijetu što može biti kršćanski biskup i danas prvi biskup u kršćanstvu, to jest sila što pomiruje i sjedinjuje Crkvu i svijet.«¹⁶

U već spomenutoj bilanci Svete Godine formulirao je Sveti Otac i jedan opći sud o ekumenskom gibanju u Svetoj Godini: »Gospodin nam daje vidjeti, kako ekumensko gibanje poput rijeke koja teče svojim koritom mirno, bez prekida nastavlja svoj put, doduše bez upadnih gesta, ali po djelima koja su možda i konstruktivnija i dublja.«¹⁷

¹⁶ *Oss. Rom.* 5-6. 1. 1976, str. 1.

¹⁷ *Oss. Rom.* 22-23. 12. 1976, str. 4.

No znamo da to gibanje, kao i život Crkve uopće, traži doprinos svakoga pojedinog člana Crkve. Zato je Koncil tako reći navijestio opću mobilizaciju čitavog Božjeg naroda u prilog jedinstva, kad je rekao: »Briga za obnovu jedinstva tiče se sveukupne Crkve, i vjernika i pastira, i svakoga pojedinoga od njih obvezuje prema njegovim mogućnostima, bilo to u svagdašnjem kršćanskom životu ili u teološkim i povijesnim istraživanjima.«¹⁸ Svagdašnji se kršćanski život spominje uz teološka i povijesna istraživanja, pače i prije njih. I to nije slučajno. Drugdje je Koncil rekao što smatra »dušom ekumenskog gibanja«: ne znanost i pregovore, nego »obraćenje i svetost života, zajedno s privatnim i javnim prošnjama za kršćansko jedinstvo« (l. c., br. 8).

¹⁸ Dekret o ekumenizmu, br. 5.